

„ON SKOČÍ DO KONTÁKU A JÁ MU SVÍTÍM“: DUMPSTER DIVING POHLEDEM GENDERU

Jana Kliková – Lenka Brunclíková

*Katedra antropologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni
klikova.jana93@gmail.com, brunclik@ksa.zcu.cz*

**“He jumps in the dumpster and I shine for him”:
A gender perspective on dumpster diving**

Abstract—The aim of this paper is to present the findings from our research on dumpster diving. We are interested in the ways that gender influences the behaviour of people who participate in dumpster diving, and how the gender differences of participants affect their perception of dumpster diving. Our research was conducted in the Pilsen Region on people who are engaged in dumpster diving or were engaged in this activity in the past. Our research shows important differences between the standpoint regarding dumpster diving of men and women, not only during the phase of getting the groceries out of the dumpster, but also during the process of preparing meals. It has been revealed that fundamental factors regarding this standpoint are the different perceptions of cleanliness and dirt. Research considering gender role division highlights that men are usually less engaged in those household tasks that are considered feminine, therefore most of the housework is done by women. The dominant feature of this sphere is activities connected to food, such as grocery shopping and cooking. Does the gender division of tasks manifest in the similar manner during dumpster diving?

Keywords—gender; dumpster diving; food waste; sexual division of labour; hygiene perception

ÚVODEM

J E TĚŽKÉ najít oblast života, ve které gender nehraje žádnou roli. Jsme socializováni do společnosti, ve které se náš život odvíjí od toho, jaké máme pohlaví. Již od narození, a často i před narozením, je nám přiděleno sociálně konstruované pohlaví, které dále určuje

přístup k výchově a očekávání našeho budoucího chování (Butler 2007). Společenskou interakcí je pak gender dále utvářen. Internalizujeme si představy společnosti a o tom, jak se chovat patřičně v rámci svého pohlaví. Ať již vědomě, či nikoliv, v dospělosti jsme těmito představami neustále ovlivňováni.

Cílem tohoto textu je představit dělbu práce dle genderu během dumpster divingu. I mezi dumpster divery, specifickou skupinou vymezující se vlastním způsobem proti konzumnímu způsobu života, je možné najít genderové rozdíly. Tyto rozdíly nemusí být samotnými aktéry brány na zřetel, ale jsou přítomné a ovlivňují jejich chování.

Na dumpster diving pohlížíme jako na komplex domácích prací související s jídlem. Běžně jsou to nákupy a vaření, v textu se tak zaměřujeme na získávání potravin z kontejnerů a jejich následné zpracování, které na rozdíl od běžného nákupu bývá urgentní, a to z důvodu omezené doby požitelnosti vyhozených potravin. V textu vycházíme ze svého výzkumu dumpster divingu v plzeňském regionu, kterému se věnujeme od dubna 2016. Provedly jsme hloubkové rozhovory se dvěma ženami a sedmi muži, z nichž se všichni někdy zapojovali do dumpster divingu přímo v Plzni. Někteří z nich se přestěhovali, ale s činností pokračovali i v jiných městech. Jsme si vědomy omezeného vzorku participantů a nerovnoměrného zastoupení pohlaví, nicméně se domníváme, že i na takto malém vzorku lze ukázat genderové diference dumpster divingu. Výzkum odhalil zásadní rozdíly v přístupu k dumpster divingu mezi muži a ženami. Ač se tyto rozdíly nejevily důležité pro participanty

našeho výzkumu, připadají důležité nám jako výzkumníci v tom ohledu, že i zdánlivě s genderovými rozdíly nesouvisějící činnost, může odhalit informace o přijímání společensky akceptovaných genderových rolí.

DUMPSTER DIVING

Dumpster divingem rozumíme činnost zaměřenou na vybírání požitelných potravin z kontejnerů převážně u supermarketů s odlišnou motivací, než je hmotná nouze (Ferrell 2005). Motivací pro zvolení této metody získávání potravin je převážně přesvědčení participantů, že požitelné potraviny by neměly končit na skládce odpadu, ale měly by být dále využívány. Jak zmiňujeme jinde, „dumpster diving je možné chápat jako reakci na zacházení s potravinami v soudobé společnosti, proto je existence této činnosti přímo závislá na nadprodukcí potravin a jejich plýtvání“ (Kliková a Brunclíková 2017).

Lidé, kteří se zapojují do dumpster divingu bývají označováni jako *dumpster diveři* a konkrétní aktivita vybírání věcí z kontejneru jako *dumpsterování*. V literatuře se také objevuje pojem *freegani*, což je kombinace slov *free* a *vegan*. Ti se, podobně jako dumpster diveři, vymezují proti kapitalistickému systému a konzumnímu způsobu života (Barnard 2016, 9). Z naší zkušenosti vyplývá, že ne všichni dumpster diveři jsou zároveň freegany.

Začíná-li aktér s dumpster divingem, je nejprve důležité vytipovat si místa, kde lze dumpster realizovat. Kontejnery u supermarketů bývají často zamčené. Stejně tak důležitý je i čas, kdy přijít, aby v kontejneru vůbec něco bylo. Většina našich participantů preferuje večer, jelikož kontejnery tou dobou již obsahují, co bylo ten den vyhozeno. Vyhovuje jim také anonymita, kterou poskytuje tma. Celá akce bývá také obvykle společenskou událostí, kdy se sejdou alespoň dva kamarádi a jdou na dumpster společně. Někdy si s sebou vezmou pivo a posléze společně vaří. S sebou je potřeba vybavit se zavazadly, obvykle batohy a igelitovými taškami, gumovými rukavicemi a baterkou. Na akci vyráží pěšky, na kole, a výjimečně i autem. Přímo u kontejneru pak jeden člověk má na starosti vydávání věcí z kontejneru a druhý skládání do

tašek. Pokud se účastní více lidí, ostatní buď pomáhají, nebo monitorují okolí pro případ nevhodných reakcí kolemjdoucích, zaměstnanců supermarketu, či dokonce Policie ČR. Jakmile je dokonáno, je potřeba vše odvézt domů, obvykle do jedné domácnosti, kde se potraviny rozdělí. Před uskladněním jsou často potraviny očištěny a poté se zpracovávají v závislosti na množství a čerstvosti.

Na dumpster diving lze tedy pohlížet jako na jeden ze způsobů získávání potravin. Participantů našeho výzkumu chodí běžně jídlo i nakupovat, protože v kontejnerech nelze najít vše, co je potřeba, nebo nechodí dumpsterovat tak často, jak by ve skutečnosti mohli. I přesto si jeden z participantů stojí za tím, že se tímto způsobem získávání potravin lze uživit. Dříve, když neměl dostatek finančních prostředků, žil téměř jen z vydumpsterovaných potravin rok. Nutno však poznamenat, že je vegetarián a v kontejnerech se často nachází hojné množství ovoce a zeleniny.

Přestože se dumpster diving odehrává vně domácnosti, lze jej zařadit do oblasti domácí sféry, potažmo domácích prací. Týká se především těch prací, které souvisejí s jídlem, jako je získávání potravin, jejich uskladňování a zpracovávání. Na rozdělení rolí dle genderu při dumpster divingu pohlížíme jako na dělbu domácí práce.

METODOLOGIE

V dubnu roku 2016 jsme začaly realizovat výzkum dumpster divingu jako pramene kreativity, z něhož je tento text dílčím výstupem. Vycházíme z hloubkových rozhovorů s lidmi, kteří se věnují, nebo v některém období svého života věnovali, dumpster divingu. Účastníci výzkumu byli vybíráni účelově (Bernard 2006, 189–191) na základě tohoto kritéria a na základě oblasti, kde působí, jelikož primární oblastí našeho zájmu byl Plzeňský kraj. Výběr jednotlivých účastníků probíhal především metodou „sněhové koule“ označované také jako nabalování (ibid., 193), kdy se původní kontaktovaná osoba podílela jako participant na jiném výzkumu autorky Lenky Brunclíkové (2017). Díky této osobě jsme získaly další participanty. Celkem jsme měly možnost provést rozhovor s devíti dumpster divery, z nichž

podstatná část někdy dumpsterovala přímo v Plzni, někteří pak pokračovali i v menších městech plzeňského regionu, kam se přestěhovali. Většina rozhovorů byla provedena s jednotlivými účastníky, v jednom případě se jednalo o skupinový rozhovor.

Všechny rozhovory byly provedeny neformální a polostrukturovanou formou (Bernard 2006, 213). Zpočátku výzkumu jsme vypracovaly okruhy dotazování i s návrhem konkrétních otázek, nicméně během rozhovorů jsme zároveň nechávaly účastníky samostatně rozpovídat. Nechat účastníky vyprávět svými slovy o dumpsterovacích akcích a nezaměřovat se na jednu úzkou otázku bylo klíčové pro pochopení motivací a průběhu dumpster divingu. Se souhlasem účastníků jsme rozhovory zaznamenávaly na diktafon a následně přepisovaly. K analýze dat jsme využily software pro analýzu kvalitativních dat Maxqda, ve kterém jsme výpovědím účastníků přidělovaly kódy dle tématu. Pro účely tohoto článku jsme následně data s kódy srovnávaly a hledaly souvislosti s rozdělením domácích prací dle genderu.

DĚLBA DOMÁCÍ PRÁCE

Domácí práce představuje neplacenou práci související s chodem domácnosti a zahrnuje širokou škálu činností, jako jsou péče o děti, vaření, úklid, správa rodinného rozpočtu, emocionální podpora členů domácnosti (Chaloupková 2005, 58). Výzkumy týkající se dělby těchto činností se nejčastěji zaměřují na činnosti, jako jsou nakupování, příprava jídel, úklid, praní prádla a opravy v domácnosti, protože jsou jednodušeji pozorovatelné a měřitelné (ibid., 59). Výzkumy se převážně zaměřují na společné domácnosti mužů a žen, kteří jsou ve vzájemném partnerském nebo manželském vztahu, za účelem porovnání časové investice do výše zmíněných činností a shodují se, že i přes postupné změny jsou to stále ženy, kdo těmto činnostem věnuje více času (Altintas a Sullivan 2016; Beagan et al. 2008; Bianchi et al. 2000; Chaloupková 2005).

Přestože teoretických přístupů k dělbě domácích prací existuje mnoho, lze je pro zjednodušení rozdělit do tří perspektiv (Bianchi et al. 2000, 193–194). Jednou z nich je perspektiva časové dostupnosti, která posuzuje dobu

strávenou domácími pracemi jako přímo závislou na čase stráveném v placeném zaměstnání. Další je perspektiva relativních zdrojů, která pohlíží na rozdělení domácích prací z hlediska mocenských vztahů mezi partnery. Tyto vztahy se odvíjejí od zdrojů, jako je vzdělání či příjem. Třetí perspektiva se týká genderu a vychází z feministických pozic. Podle té nejde vždy jen o časovou dostupnost nebo racionální volbu, ale jedná se o „symbolické ztvárnění genderových vztahů“ (ibid., 194). Provádění domácích prací dle očekávání spojených s genderovými rolami je zároveň i prezentací genderu. Tato očekávání přejímáme obvykle již při socializaci. Od mužů se očekává, že budou živiteli rodiny a finančně ji zajistí, a od žen, že se postarají o domácnost. Přímou v domácnosti se považují za femininní činnosti převážně vaření, úklid a péče o děti. Muži mají obvykle na starost drobné opravy (Bierzová 2006; Beagan et al. 2008).

Data z výzkumů na toto téma z České republiky ukazují, že ženy u nás v průměru věnují domácím pracím dvakrát více času než muži (Chaloupková 2005, 66). Výrazný nárůst ženského podílu je zaznamenáván především během výchovy dětí. Ženy mají na starost praní prádla, úklid a přípravu jídla ve více než třech čtvrtinách českých domácností (ibid., 67), naopak muži mají na starost nerutinní drobné opravy. Nákupy a péče o nemocné jsou však častěji záležitostmi obou partnerů.

Uvažujeme-li pouze z perspektivy časové dostupnosti, nabízelo by se, že v domácnosti, kde je žena zaměstnána v placeném zaměstnání a nezaměstnaný muž tráví čas doma, bude muž věnovat více času domácím pracím. Avšak obvykle tomu tak není (Brines 1994). Muž v takové situaci neplní svou společensky očekávanou maskulinní roli finančního zabezpečení rodiny a nezapojováním se do femininních prací potvrzuje svou mužnost (ibid.). Míra zapojení muže do domácích prací v tomto případě naopak klesá. Při snižování doby strávené v placeném zaměstnání narůstá čas strávený domácími pracemi především u žen. V opačném případě tedy může být tato perspektiva užitečná.

Perspektiva relativních zdrojů může být také problematická, jelikož se ukazuje, že příjem významně neovlivňuje rozdělení domácích

prací (Chaloupková 2005, 63). Opět se jedná jen o jednostranné ovlivnění, kdy v případě výrazně vyššího příjmu ženy, klesá její zapojení do domácích prací, avšak to nebývá nahrazeno prací partnera, nýbrž placenými službami. Vzdělání však ovlivňuje zapojení do domácích prací, jelikož ovlivňuje hodnotový systém lidí. Ženy s vyšším vzděláním tráví domácími pracemi méně času než ty s nižším, a muži s vyšším vzděláním zase více času než ti s nižším vzděláním, protože rovnostářské rozdělení domácích prací považují za lepší.

Celkově tedy nerovné rozdělení domácích prací vysvětluje podle nás nejlépe genderová perspektiva. Při rozdělování jde hlavně o to, co je považováno za mužskou a ženskou práci. Zahraniční výzkumy ukazují, že ženy často vnímají svůj větší podíl na domácích pracích, především těch spojených s jídlem, jako spravedlivý (Baxter 2000), protože to považují za součást toho být ženou či matkou (Beagan et al. 2008). Tento postoj však nesdílí více než polovina dotazovaných žen v českém prostředí, které svůj výrazně vyšší podíl na domácích pracích nepovažují za férový (Chaloupková 2005, 70).

West a Zimmerman (1987) představili gender jako něco, co lidé dělají a čeho dosahují v každodenním životě. Používají sousloví *doing gender* pro „soubor sociálně řízených percepčních, interakčních a mikropolitických aktivit, které ukazují konkrétní činnosti jako projev maskulinní či femininní ‚přirozenosti‘“ (ibid., 126). Při posuzování dělby domácí práce dle genderu pak vycházeli z díla *The Gender Factory* (Berk 1985), kde autorka píše, že „v rámci domácnosti se gender vykonává podobně, jako jsou vykonávány domácí práce a péče o děti“ (ibid., 201). West a Zimmerman (1987, 144) nakonec dochází k tomu, že nelze jednoduše říct, že domácí práce jsou záležitostí žen, ale že zapojovat se do domácích prací pro ženy, a naopak nezapojovat se pro muže, znamená prezentovat podstatu žen a mužů.

Gender a dělba domácích prací jsou tedy tak úzce propojená témata, až se téměř zdá, že jsou tématem jedním. I proto nám genderová perspektiva připadá nejvhodnější pro zkoumání dělby domácí práce. Nicméně je nutno mít na paměti, že celé výše rozebírané rozdělení přístupů do tří kategorií je jen zjednodu-

šující model a v praxi jsou často různé pohledy na problematiku dělby domácí práce propojené, jelikož tato dělba bývá výsledkem více vzájemně se ovlivňujících faktorů.

Padesát let trvající výzkum z devatenácti evropských a anglosaských zemí potvrdil, že přes mezistátní rozdíly, je stále všude patrná probíhající změna k větší genderové rovnosti v oblasti domácí práce (Altintas a Sullivan 2016, 466). Přestože v určitých místech a v určité době se změna může jevit zpomalená, zastavená, či dokonce ve zpětném chodu, autoři ukazují, že celkově se stále více mužů zapojuje do domácích prací a dělba domácí práce mezi partnery se postupně vyrovnává.

„JSOU TAM HNUSY, VONO TO HNIJE“

Percepce čistoty a nečistoty je, jako mnoho dalších kulturních aspektů, vštěpována dětem v již v raných fázích života prostřednictvím výchovy. Clough (2010, 3–4) se ve svém článku zabývá genderovými rozdíly v souvislosti s imunitou a zdravím a shrnuje výzkumy na téma vlivu raného dětství na tyto diference. Tento vliv je patrný ve stylu oblékání, sportu a dospělém dohledu nad hraním dětí. Dívky jsou častěji vedeny k čistotnosti. Skrze oblečení se učí společenské zásady chování. Mají-li na sobě šaty, nepůjdou si hrát do bahna, aby si je neušpinily. Zároveň je fyzicky omezují, učí se, jak se v nich pohybovat, aby nedopatřením neukázaly části těla, které mají zůstat zahalené. Od dívek se více očekává čistotnost a ony samy si toto očekávání internalizují během dětství. Clough (ibid., 4) proto nepovažuje za náhodu, „že lidé trpící obsedantně kompulzivní poruchou, nutkavou potřebou mytí rukou a uklízení, jsou mnohem častěji ženy“.

Clough (2010) ve svém článku potvrzuje a o sociální rozměr rozšiřuje takzvanou „hygienickou hypotézu“, která tvrdí, že existuje korelace mezi nedostatečným vystavením mikroorganismům v dětství a větší náchylností k alergiím a astmatu v dospělosti. Problém se dá však vnímat i z opačné strany, kdy nedostatečné mytí rukou přispívá k šíření onemocnění, nejčastěji průjmových a chřipkových (Anderson et al. 2008). Výzkum provedený na vzorku vysokoškolských studentů na univerzitě v Texasu ukázal (ibid.), že většina studentů si

ruce myla, avšak jen lehce větší polovina z celkového počtu používala i mýdlo. Ženy si myly ruce ve větším počtu a častěji než muži.

Výše zmíněné výzkumy ukazují, že v důsledku socializace existuje rozdíl ve vnímání čistoty a nečistoty muži a ženami. Ať se jedná o uklízení, či mytí rukou, zdá se, že ženy se věnují těmto činnostem ve větší míře. To má důvod v tom, že bývají od dětství vedeny k větší čistotnosti, a v důsledku toho i více reagují na nečistoty.

DĚLBA PRÁCE PŘI DUMPSTER DIVINGU

Primárním účelem tohoto textu je ukázat, zda a jak se projevují genderové diference při dumpster divingu. Mezi našimi devíti participanty byli převážně lidé nezadaní, nebo žijící s partnerem ve společné domácnosti. V manželství byl pouze jeden respondent. Proto mluvíme-li o dělbě práce při dumpster divingu, máme na mysli dělbu práce nikoliv manželů mezi sebou, ale dělbu mezi dumpster divery, kteří chodí dumpsterovat společně, a jejich blízkými, kteří jim mohou pomáhat se zpracováním potravin, které najdou.

Z výpovědí našich respondentů vyplývá, že ženy účastnící se dumpsterovací akce nerady lezou přímo do kontejneru. Obvykle mají na starost skládání potravin do tašek.

„Já vlastně vždycky držím pytlíky a on tam vždycky skočí do té popelnice a von se v tom jako hrabe a já mu říkám támhle, támhle, támhle. A svítím mu. . . Ale jo, taky jsem byla, ale většinou když jsme takhle ve dvou, tak se takhle jako rozdělíme, že von je jako, se toho mň bojí.“ (Sára, 28 let)

„Jak kdo, je to o člověku prostě. Třeba když jdu s Olgou, tak ta ví, že mě to baví, že tam lezu rád, tak si užívá to, že jí to jenom podávám. Pak třeba kámoška Katka, tak normálně v pohodě. Se nahla, šla tam do toho se mnou. Ne že by skočila do toho kontáku jako já, ale taky se v tom normálně přehrabovala. Nasadila rukavice a jela na to.“ (Roman, 26 let)

Olga chodí na dumpster s Romanem, který se toho podle ní nebojí a klidně skočí a ponoří se do kontejneru, zatímco ona skládá jídlo do tašek. Někdy chodí i se svým partnerem Jonášem, který ví, že když jde s Olgou, musí do

kontejneru, zatímco s přáteli se střídá podle nálady.

Přestože některé ženy vyzkoušely občas i přímo vlézt do kontejneru, nebo se alespoň nahnout a přehrabovat se v jeho obsahu, všeobecně k tomu mají odpor. Tento stav si vysvětlujeme právě skrze genderové rozdíly ve vedení dětí k čistotnosti (Clough 2010). Ženy jsou naučené, že umazat se není správné, a fyzická blízkost nečistého obsahu kontejneru jim proto není příjemná. Nicméně rukavice jsou běžně používaná pomůcka oběma pohlavími. Ani mužům není příjemné probírat obsah kontejneru holýma rukama.

Nejen vztah k nečistotě, ale i strach z případných nepříjemností způsobených zásahem ochranky nebo policie rozhoduje o rozdělení rolí přímo na místě. Jelikož dumpster diving není legální a o posouzení činnosti jako přestupku nebo trestného činu rozhoduje překonání překážky, ženy uvádějí právě strach z případných problémů, a samy proto nepřekonávají žádné zábrany (Kliková a Brunclíková 2017, 35). Naopak muži z této možnosti strach obvykle nemají a projevují větší odvahu v překonávání překážek.

„Baví mě dostávat se na ty místa nedostupný. . . Vobčas jdem ve dvou a někdo hlídá. Takže je to takový, to se může stát kdykoliv, nebo může přijít situace, kdy to ani ten jeden neuhlídá. Toho se nebojím, ale spíš se občas bojím, protože vobčas lezu na místa, kde to třeba je nebezpečný, nebo to, že kdybych třeba, už mě to napadlo, ale člověk si to nesmí moc připouštět, že kdybych třeba spadnul, tak tam nikdo není a najdou mě až ráno popeláři, nebo prostě zaměstnanci.“ (Roman, 26 let)

Jak jsme uvedly výše, obvykle chodí naši aktéři na dumpster ve dvou nebo ve větší skupině. Bývá to pro ně společenská událost, setkají se a místo posezení a povídání jdou společně dumpsterovat. Dva z našich respondentů, Jonáš a Olga, jsou v partnerském vztahu a žijí ve společné domácnosti. Jejich dělbu práce tak lze i považovat za dělbu práce mezi partnery. Když jdou dumpsterovat spolu, je to podobné, jako když společně chodí partneri nakupovat. Pokud jdou spolu, muž je ten, kdo vlezde do kontejneru a žena ta, co skládá potraviny do tašek. O zbytek povinností se dělí rovnoměrně.

Oba myjí získané potraviny a oba doma vaří. Ptaly jsme se i na třídění odpadu a ukázalo se, že ačkoliv třídí všichni, ženy bývají pečlivější. Ve společné domácnosti se rozdíl pak stírá, protože žena se stará o rozřídění odpadu.

„Já jsem vždycky recykloval odpad, ale ne tak důkladně. Od té doby, co jsem s tou přítelkyní, tak ona. . . Má pod dřezem takový regálky a tady patří alobal, tady hliník, taky plasty, tady papír a tady já nevím, toto toto.“ (Jonáš, 31 let)

Karlův příklad vypovídá o větší čistotnosti jeho přítelkyně, ale také naznačuje rozdělení domácích prací. Žijí spolu ve společné domácnosti, ale jeho partnerka na dumpster nechodí.

„Když jsem dřív dumpsteroval sám a bydlel jsem sám, tak jsem to vůbec neprožíval, i když je pravda, prožíval jsem to víc než normální jídlo, protože tam v Plzni ta zelenina byla mezi normálníma vodpádkama z toho krámu, že to nebylo v těch pytlích jako tady, tak to bylo špinavější než tady. Tak jsem to vždycky umyl a dal do ledničky. Pak tady v Chebu, protože přítelkyně je na tu čistotu vysazená, tak to myla nějak důkladnějš, ale teď už se na to taky nějak vykašlala. Já to někdy rychle nastrkam do té ledničky a ona je pak ráda, že to někdo do té ledničky vůbec naskládal, takže to pak zůstane.“ Karel (22 let)

Ačkoliv Karlova partnerka na dumpster nechodí, důkladně před vložením do lednice umývá potraviny, které Karel přinese domů z kontejneru. Někdy to však nedělá, protože on je dříve stihne dát do lednice a ona je ráda, že to někdo udělal. Tato část znamená, že pokud by to neudělal, má s tím ona práci. Na jednu stranu je pro ni žádoucí čistota, na druhou stranu si tu čistotu musí zařídit sama. Dělbá práce týkající se úklidu či mytí tedy nereflektuje pouze společensky očekávané genderové role, ale také genderově rozdílné percepce čistoty. Karel nemyje vydumpsterovanou zeleninu a ovoce proto, že by tato činnost nezapadala do představ o maskulinní roli muže v domácnosti, ale zkrátka, protože mu potraviny nepřijdou natolik špinavé, aby bylo nutné je mýt. Co se vaření týká, tak Karel vaří s partnerkou dohromady nebo se střídají.

„Jo, tak já jsem zvyklej jíst každý den teplý jídlo ideálně, tak většinou vaříme tak ob dva

dny poměrně, jsme na to celkem zvyklí, tak i celkem rádi vaříme. Těšíme se, až se přestěhuju, až budem mít tu kuchyň s velkou kuchyňskou linkou a kam to rvát to jídlo do sklepa.“ (Karel, 22)

Obvykle však všichni participanté našeho výzkumu potraviny z kontejneru doma znovu třídí, myjí, případně okrajují shnilé části. Další zpracování má obvykle u nezadaných dumpster diverů na starost každý sám, zadání se dělí s partnery. Většina často vaří, případně i zavazuje při nálezu většího množství, než je možné sníst čerstvé.

„To strašně žere čas to vaření. Já, když vařím, tak nevařím, já jsem alchymista. To, co udělá normální profesionální kuchař za deset minut, normální kuchař za půl hodiny, tak mě trvá dvě hodiny, je to zajímavý, ale je ten proces poněkud zdoluhavý, takže to mam takový. Je to na dlouho no, na dlouhý lokte a pak to umejvání toho všeho. Musím pořídit nějakýho mývala.“ (Václav, 39 let)

I muži si sami vaří, i když ne všichni projevují nad touto činností nadšení. Jen jeden z participantů, který žije s manželkou a dvěma staršími dětmi, si nechává vydumpsterované potraviny zpracovávat svou matkou. Sám doma dělá pouze saláty.

„Máti to akorát přináší zase problémy, ona, když už se to donese, tak ona to zpracovat tak nějak musí, ona je ještě z tej starej generace, že tam když už to je, tak se to dělat musí no, takže musí vymyslet, co z toho udělá a udělat to, protože já to většinou jenom přinesu a sežeru. . . Na dovolený bych to nechtěl zpracovávat, tady to dám mamince a „mami, postarej se.“ (Robert, 53 let)

Při samotném dumpsterování reflektuje rozdělení rolí dle genderu odlišnosti ve vnímání nečistoty a potenciálního nebezpečí. Při zpracování potom většinou odpovídá nastavenému modelu domácnosti na zpracování potravin a nezáleží na tom, jestli se jedná o potraviny z obchodu, nebo z kontejneru. Žije-li někdo sám a sám se o sebe stará, tak si i sám vaří z vydumpsterovaných potravin bez ohledu na to, zda se jedná o muže, či ženu. Ve společné domácnosti partnerů záleží na běžném rozdělení rolí při vaření. Dva mladé páry, o jejichž zvycích spojených s vařením jsme se z rozhovorů dozvěděly, reflektují změnu, která

se odehrává na poli domácích prací směrem k rovnějšímu genderovému rozdělení (Altintas a Sullivan 2016). Avšak je nutné říci, že posuzujeme pouze vaření, jiné domácí práce jsme ve výzkumu nezohlednily.

ZÁVĚR

Ať se jedná o představu maskulinních a femininních rolí, nebo o rozdílné vnímání určitých aspektů života, jsou genderové rozdíly přítomné v nespočtu životních situacích. Tento text si kládí za cíl ukázat, že genderové rozdíly ovlivňují i dumpster diving bez ohledu na to, zda si to aktéři uvědomují.

Na dumpster diving v textu pohlížíme jako na jednu z domácích prací. Podobně jako nakupování je záležitostí mužů i žen, sejde-li se však smíšený tým, dělí se role na přání jednotlivců, ale v rámci genderové logiky. Ženy, které jsou více vychovávány k čistotnosti než muži, se při dumpster divingu vyhýbají vlastní přítomnosti v kontejneru. Nevadí jim se zúčastnit, ale nerady se při tom zašpiní. Také překonávání překážek při dumpster divingu hodnotí jako nebezpečnější a vyhýbají se mu.

Dělba práce při zpracování potravin je otázkou rozdělení rolí při vaření v dané domácnosti. Přestože výzkumy na téma dělby domácí práce zdůrazňují, že vaření je vnímáno jako ženská práce a v domácnostech je to častěji žena, kdo má vaření na starost, my jsme v textu představily dva mladé páry, které se ve vaření střídají nebo vaří společně. Podle nás tento fakt ukazuje na postupující změnu dělby domácí práce směrem k větší rovnosti za předpokladu, že tyto páry u daného rozvržení zůstanou i po případném vstupu do manželství nebo pořízení dětí.

PODĚKOVÁNÍ A ZDROJE PODPORY

Rády bychom poděkovaly všem účastníkům výzkumu a Studentské grantové soutěži (SGS-2016-061), s jejíž podporou je výzkum realizován.

POUŽITÉ ZDROJE

Altintas, Evrim, a Oriell Sullivan. 2016. „Fifty Years of Change Updated: Cross-National Gender Conver-

gence in Housework.“ *Demographic Research* 35 (16): 455–470. doi:10.4054/DemRes.2016.35.16.

Anderson, Joy L., Cynthia A. Warren, Elena Perez, Reggie I. Louis, Stephanie Phillips, Jean Wheeler, Melissa Cole a Ranjita Misra. 2008. „Gender and Ethnic Differences in Hand Hygiene Practices among College Students.“ *American Journal of Infection Control* 36 (5): 361–368. doi:10.1016/j.ajic.2007.09.007.

Barnard, Alex V. 2016. *Freegans Diving into the Wealth of Food Waste in America*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Baxter, Janeen. 2000. „The Joys and Justice of Housework.“ *Sociology* 34 (4): 609–631. doi:10.1177/S0038038500000389.

Beagan, Brenda, Gwen E. Chapman, Andrea D’Sylva a B. Raewyn Bassett. 2008. „It’s Just Easier for Me to Do It’: Rationalizing the Family Division of Foodwork.“ *Sociology* 42 (4): 653–671. doi:10.1177/0038038508091621.

Berk, Sarah F. 1985. *The Gender Factory: The Apportionment of Work in American Households*. New York: Plenum.

Bernard, H. Russell. 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. 4th ed. Oxford: AltaMira Press.

Bianchi, Suzanne M., Melissa A. Millie, Liana C. Sayer a John P. Robinson. 2000. „Is Anyone Doing the Housework? Trends in the Gender Division of Household Labor.“ *Social Forces* 79 (1): 191–228. doi:10.2307/2675569.

Bierzová, Jana. 2006. „Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině.“ In *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: Plány versus realita*, ed. Alena Křížková, 73–86. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Brunclíková, Lenka. 2017. „Formalizing the Informal? A Non-Monetary Zone Project in Pilsen, Czech Republic.“ *Anuac* 6 (2): 57–62. doi:10.7340/anuac2239-625X-3070.

Butler, Judith. 2007. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge Classics.

Ferrell, Jeff. 2005. *Empire of Scrounge: Inside the Urban Underground of Dumpster Diving, Trash Picking, and Street Scavenging*. New York: New York University Press.

Chaloupková, Jana. 2005. „Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti.“ *Sociologický časopis* 41 (1): 57–77.

Kliková, Jana, a Lenka Brunclíková. 2017. „Dumpster diving: Mezi etikou a zákonem.“ *AntropoWebzin* 1–2/2017: 31–38.

West, Candace, a Don H. Zimmerman. 1987. „Doing Gender.“ *Gender and Society* 1 (2): 125–151. doi:10.1177/0891243287001002002.